

SIRENEN

JAN CREMER BIJ DE BEZIGE BIJ

- Ik Jan Cremer* (1964)
Ik Jan Cremer Tweede boek (1966)
Made in USA (1969)
Sneeuw (1976)
Logboek (1978)
De Hunnen/Oorlog (1983)
De Hunnen/Bevrijding (1983)
De Hunnen/Vrede (1983)
Wolf (1993)
De Venus van Montparnasse (1999)
I paint I write I paint (2000)
De wilde horizon (2003)
Verloren gedichten (2004)
Brieven 1956-1996 (2005)
De Cremer Tapes (2006)
Ik Jan Cremer Derde boek (2008)
Odyssee. Fernweh (2016)
Odyssee. Sirenen (2017)

JAN CREMER

Odyssee
Sirenen

2017
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Alle brieven in deze uitgave zijn privébezit van de auteur
en zijn in ongewijzigde vorm opgenomen.

SIRENEN is het tweede gedeelte uit de ODYSSEE-cyclus.

Copyright © 2017 CINC. LTD. C.I.

Omslagontwerp Michaël Snitker I.C.D.

Foto omslag Maurice De Winter

Foto achterplat Jan Cremer Photo Collection New York

Foto auteur (achterflap) Sacha de Boer

Vormgeving binnenwerk Peter Verwey, Heemstede

Druk Bariet Ten Brink, Meppel

ISBN 978 90 234 4358 2

NUR 301

debezigebij.nl

Ik zal m'n leven lang, onder welke omstandigheden
dan ook, op je wachten.

LOES HAMEL

Wer jetzt kein Haus hat, baut sich keines mehr.
Wer jetzt allein ist, wird es lange bleiben,
wird wachen, lesen, lange Briefe schreiben
und wird in den Alleen hin und her
unruhig wandern, wenn die Blätter treiben.

RAINER MARIA RILKE

Voor Loesje

Mijn lief,

Laten we er in godsnaam mee ophouden. Ik houd van je. Maar zo kan het niet meer. Jij wordt gek, ik word het en niet te vergeten die anderen. Gister heb ik gezien, dat je niet langer dan 2 dagen zonder Hester kunt. Goed, dan trek ik me terug. Ik houd verschrikkelijk veel van je, maar er ontstaat door al die toestanden een soort van wantrouwen. Hester zal waarschijnlijk niet eens weten dat ik weer bij je ben. Je zult ongetwijfeld zeggen dat je zo hard werkt en dat je daarom alleen wilt zijn, maar dat je haar 's avonds komt zien. Nou ja, van al deze gedachten word ik gek. Het liggen wachten uren, als je minnares maakt me krankzinnig. Laat me alsjeblieft maar met rust voortaan.

Mijn allerliefste Loes,

Mijn hart breekt nu ik jouw brieven na zoveel jaren inkijk. Wat heb ik je aangedaan. Een schrijven van zo lang geleden, dat dat nog zo'n indruk maakt. Tranen wellen op en ik kan ze niet tegenhouden. Wij hebben beiden zoveel tranen nodeloos vergoten en waarvoor? Ik voel me zo machteloos, nu nog, zo'n halve eeuw later, een half mensenleven. Want wat heb ik je gemist. Een verloren liefde die al vijftig jaar duurt. Hoe kan het dat ik bijna weer in tranen uitbarst. Dat het is of je nog helemaal niet weg bent, dat jij hier in het huis rondloopt, ik jouw geluiden hoor. Al jouw brieven, ansichtkaarten, briefjes en telegrammen heb ik zoveel

mogelijk bewaard. Maar ik wilde ze, durfde ze niet in te kijken. Ik heb ze nooit helemaal uitgelezen. Veel heb ik moedwillig verscheurd, verbrand, kwaad weggegooid. Nog veel meer is door de jaren heen verloren gegaan. Omdat ik niet eens zo lang geleden een blik met brieven gericht aan mijn vader – een blik vol verweerd liefdesverdriet – in bezit kreeg, dacht ik dat ik het nu wel aankon. Dus dook ik de manilla enveloppe met jouw post die ik veertig jaar zelfs niet heb opengemaakt, weer op uit de kist. Ik lees ze nu voor het eerst. Ik had nooit weg bij je moeten gaan. Ik had je nooit moeten verlaten, dat blijkt nu wel. Jij was de eerste grote liefde in mijn leven en ik heb je verloochend als een judas. Ik had het nooit zo bedoeld. Wat heeft mij toch in godsnaam beziel. Ik had de strijd niet moeten opgeven. Twijfel slaat toe en de radeloosheid van vroeger doemt weer op. Die verdomde vrijheid waar ik naar streefde, het lijkt of dat ons de das heeft omgedaan. Ik wilde je geen pijn doen, maar was het mij die vrijheid waard? Nee, maar het is een mensenleven later dat ik dit beken.

We waren waarschijnlijk tot eenzaamheid veroordeeld. Ik wilde niet verstrikt raken in een web. Ik had je nooit los moeten laten, je was een ijsschots die afdreef en ik hield je niet tegen. Ik heb altijd gedacht dat we ooit weer bij elkaar zouden komen, dat ik mijn anker bij jou zou uitgooien. Dat we verder zouden gaan met ons leven als we beiden gekalmeerd waren, de haren zilvergrijs, onze zoektocht naar de ware liefde hadden opgegeven. Jij was mijn ziel en dat heb ik altijd verborgen gehouden. Dat jij in mijn hart gekerfd zat mocht niemand weten. Het is veel te laat dat ik je zo verschrikkelijk mis. Ik lees verder, ik moet nu

doorgaan en ik daal af in de afgrond die ik voor je geschapen heb.

Ik houd van je, maar zo kan het niet meer. Bel me niet meer op, want op dat moment wil je me wel, maar op duizend andere niet. B.v. als 'je even wegmoet'. Ik kan niet alleen zijn, dus zal ik over een paar dagen naar Jules teruggaan. Ik houd veel van hem en zal proberen er iets van te maken. Maar bel me s.v.p. niet meer op, want ik sta dan zo zwak en dan hebben Jules en ik helemaal geen kans. Als je, zoals je zegt, van me houdt, gun me dan die kans, misschien kan het nu nog. Ga jij maar naar Hester, want ondanks dat je het niet schijnt te weten, ben je het meeste van haar. Ze boeit je mateloos, waarschijnlijk ook door haar toestand, en daar kan ik niet tegenop vechten. Ach, je houdt het meeste van haar, laat mij dan met rust. Alsjeblieft. Dag, ik houd walgelijk veel van je, maar ik kan niet meer.

Dag lief,

Veel geluk Loes

Niet proberen me terug te halen. Alsjeblieft!!!!

Als je me dingen wilt zeggen, schrijf ze me dan. 1e omdat we dan geen ruzie kunnen krijgen en 2e, omdat ik je liever een tijdje niet wil zien omdat ik dan misschien weer slap en zwak word. Lieverd het is maar beter zo. Als je wilt schrijven, doe dat naar 3e Weteringsdwstr. 42 bij Ramses en Joop. Ik houd van je.

In de donkere winterse dagen van 1959 schitterde de zon als Loesje binnenkwam. Haar gulle schaterende lach bracht licht in de met zware tabaksrook, verschaald bier en goedkope jenever doordrenkte duistere cafés waar wij hadden afgesproken. Meestal in Hans & Grietje, tegenover het Rijksmuseum. Loesje kwam met de tram vanaf het Weesperplein, waar ze in het daaraan gelegen ziekenhuis verpleegster was. Ik was er meestal ruim van tevoren en wachtte zenuwachtig, met kloppend hart, op haar komst. Soms kwam ze niet opdagen. Had ze een verlate dienst. Als ik op zaterdagen in de stad was, zocht ik haar – zoals vaag afgesproken – in de cafés rond het Leidseplein. Café Reynders na vijf uur en later op de avond in de Lucky Star. Ik was haar eerder tegengekomen. We botsten tegen elkaar. In dat ene ogenblik was er iets tussen ons ontstaan, vertelde ze mij later.

In de garderobe van de Lucky Star waren we beiden onze jassen aan het aantrekken en, terwijl we ons in onze mouwen hesen en omdraaiden, stonden wij plotseling met de gezichten pal tegen elkaar. Neus aan neus. Dat ene ogenblik keken wij elkaar voor het eerst diep in de ogen. Ze had helblauwe ogen en een brede schaterlach met blinkend witte tanden. Dat ene ogenblik, zal Loes mij later bekenen, dacht ze even: ik wacht mijn hele leven al op jou! Ook bij mij bleven die enkele minuten in mijn hersens gegrift. Die eerste keer dat ik in haar sprankelende ogen dook. Ik wilde haar weer zien, per ongeluk tegengekomen, ik was op slag verliefd en dat kon ik helemaal niet gebruiken.

Onrust dreef boven en met kloppend hart bleef ik haar zoeken. Ik reisde op en neer tussen Den Haag, waar ik in mijn atelier werkte, en Parijs, waar ik al een tijd woonde en schilderde. Ik bleef soms maanden weg. Verkocht af en toe een schilderij, het geld net genoeg om schulden af te lossen en verf te kopen. Om in leven te blijven had ik allerlei baantjes. In Parijs werkte ik 's nachts in de Hallen, in Nederland monsterde ik voor korte zeereizen aan. Na een tijdje hard werken, eenmaal terug, pakte ik de motor en reed vooral in de weekeinden naar Amsterdam. Constant in geldnood, want geld moet rollen. In de Lucky Star was tegen sluitings-tijd altijd wel een slaappleaats te vinden. Ik speurde straat en cafés af om dat blonde meisje weer tegen te komen en op een avond zag ik haar weer. In de Lucky Star. Omringd door een aantal opgewonden, uitgelaten collega-verpleegsters. Ze wilde me spontaan de dansvloer op trekken, stoof weg toen ik weigerde, maar kwam later naast mij aan de bar zitten. Ze stelde zich voor: Loes. Toen was het aan. Ik kreeg het nummer van de afdeling in het ziekenhuis en ik belde haar op als ik naar Amsterdam kwam.

156

De eerste onvolledige nacht die Loes en ik samen doorbrachten was in het huisje van een vriend, student aan de universiteit, die in het weekend met de vuile was naar zijn ouderlijk huis in het oosten van het land ging. Hij had mij zijn plek in de Noorderstraat aangeboden tijdens zijn afwezigheid. Die nacht waren we allebei lichtelijk dronken, haastig en nerveus. Trillend van de spanning vielen wij in elkaars armen. We kronkelden op het bed ineen,

overdekten onze naakte lichamen liefdevol met zoenen, ik kuste haar kleine borsten en zachte lippen. Toen we higgend, zuchtend, zwetend in elkaar wilden kruipen hield ze me tegen: ‘Als je in me komt, ik wil niets liever, maar zullen we het uitstellen tot we echt tijd voor elkaar hebben. We zijn te nerveus, allebei. Ik hou van jou en zal als je dat wilt op je wachten en dan maken we het af en beginnen opnieuw.’

Ik voelde me zo met haar verbonden, voor het eerst in lange tijd. Ik had vriendinnen genoeg, maar zodra die zeiden dat ze van me hielden kreeg ik het benauwd. Die woorden knepen mijn keel dicht. ‘Ik hou van jou’ wilde ik niet horen, ik deed alsof ik het niet hoorde, door mijn ijzeren pantser kreeg niemand toegang. Toen mijn eerste Duitse vriendin, waar ik maanden achterheen had gezeten – Marlis uit Gronau, ze was het mooiste meisje op de kunstacademie, toen de liefde van mijn leven – mij op een nacht ‘*Ich liebe dich*’ in het oor fluisterde was dat het einde van onze relatie. Ze wilden bijna allemaal hetzelfde: verkering, verloving en trouwen. Maar trouwen was voor spitsburgers. Jongens uit mijn omgeving en vriendenkring verdwenen van het toneel zodra ze getrouwd waren. Je zag ze als afvalligen, en hoogstens nog eens terug achter de kinderwagen met een bits kijkende vrouw ernaast. Het woord ‘Vrijheid’ was met ferme hamerslagen in mijn granieten steen gebeiteld. Maar ook Loes wilde enigszins vastigheid. Ze was een West-Friezin en kwam uit een dorpje aan het IJsselmeer. We hadden een paar keer afgesproken en onze verbondenheid werd steeds hechter. We hadden het zelfs over de toekomst, en maakten plannen, waarvan ik besepte dat het er voorlopig niet van zou komen. Ik wilde

nog een tijdje onafhankelijk blijven. Gesprekken werden steeds serieuzer. Ik was zó verliefd op haar, als ik mijn arm om haar heen sloeg op weg naar de tram, kroop ze dicht tegen mij aan en pakte ze me om mijn middel vast, ik voelde haar lichaam onder mijn arm sidderen, maar ik kon en wilde niet toegeven. Het enige wat ze wilde was dat ik bij haar terugkwam. Vroeg of laat.

157

In de Lucky Star had ik enige dagen terug een maat voorgesteld dat we even een korte reis moesten maken. Ik had hard in mijn atelier gewerkt en was aan wat avontuur toe. Naar Portugal was een optie, langs de wilde Spaanse kust, door Baskenland, naar Noord-Afrika. Daar wilde Barry, mijn maat, we hadden samen gevaren, het liefst naartoe. Volgens hem kon je daar goedkoop en makkelijk leven, voor honderd gulden in de maand had je een kasteel met personeel erbij. Voor Barry de ideale plek, want je kon er hasjiesj in de *taback* kopen en het was er legaal. Voor het bezit van een paar gram had hij in Holland eens drie maanden in het gevang gezeten. Tanger en Casablanca waren zijn reisdoel. We zouden wel kijken wanneer we terugkwamen van waar dan ook. Dus zouden we de volgende dag in alle vroegte vertrekken. Maar Loesje was zo diep in mijn hart doorgedrongen dat ik vond dat ik het haar moest vertellen. Ik bleef maar denken aan die ene korte hevige nacht samen, véél te kort want zij had een vroege dienst, en in feite was het helaas alleen maar bij een vluchtige intense vrijpartij gebleven. Ik had haar gebeld in het ziekenhuis en ze kwam even snel langs om afscheid te nemen. Haar

verpleegstersschort onder een regenjas en haar blonde haren in een paardenstaart opgestoken. Mijn plotselinge reisplannen overvielen haar een beetje, maar ze liet het niet merken. ‘Kom je wel bij me terug?’ probeerde Loes voorzichtig, een vraag die ze eigenlijk niet durfde te stellen. We hadden min of meer al plannen gemaakt. Zij zou een grote kamer voor ons samen in Amsterdam zoeken. Ze drukte me een kleine pasfoto in handen. ‘Weet dat ik enorm veel van je hou,’ fluisterde ze. ‘En ik zal wachten.’ Ik twijfelde. Zou ik blijven en de reis afzeggen. Voor het eerst sloeg de reislust om in twijfel.

Maar ik kon eenvoudigweg niet blijven. Had de afgelopen weken aan de motor gesleuteld, mijn plunjezak was ingepakt en ik had met mijn maat afgesproken dat we richting zuiden zouden gaan. Bovendien zouden we een week of vier, hoogstens anderhalve maand onderweg zijn. Ik had Loes al beloofd en toegezegd dat we maar voor korte tijd weg zouden blijven. In werkelijkheid zijn we zonder een cent op zak in Barcelona gestrand. Een bezoek aan het Nederlands consulaat leverde niet meer op dan een paar zware koperen kranen en genoeg peseta’s om een ticket te kopen voor de nachtboot naar Ibiza. Zo bleef ik in plaats van een maand anderhalf jaar weg. Voordat we droevig afscheid van elkaar namen en Loes nogmaals ‘Ik hou van jou’ in mijn oor fluisterde, antwoordde ik haar zacht: ‘Je hoeft niet van mij te houden, als ik maar van jou mag houden’, in de hoop dat ze het niet zou horen.

158

‘Jij! Jij? Jij houdt alleen maar van jezelf,’ zei ze streng. ‘Want waar hou jij nou eigenlijk écht van?’

Ik dacht na. ‘Ik hou van dieren,’ zei ik zacht. ‘Van paarden. Eigenlijk van alles wat leeft. Wat loopt, wat kruipt, maar ik hou ook van bloemen en planten, van honden, van kraaien en eksters!’

‘Ja, ja, ja,’ zei ze kwaad, ‘maar dat is het niet. Jij houdt niet van mensen. Dat is niet houden van.’

Goh, dacht ik; ik weet nog wel een heel schoolschrift vol met dingen waar ik van hou. Van reizen, van mooie muziek, Hongaarse muziek, van mooie meisjes, van mooie tekeningen en schilderijen en mooie plaatjes in kranten en tijdschriften, van lekker eten natuurlijk.

‘Als dát voor jou houden van betekent. Je bent vol achterdocht, je bent gevoelloos, je bent niet menselijk!’

De inspectrice van de Kinderbescherming klapte het dossier dicht.

159

‘Dit bier krijg je aangeboden door die mooie dame daar,’ zei de ober in de Lucky Star en wees op een knappe chic geklede donkerharige meid die uitnodigend breed lachend op mij afkwam. ‘Jij kent mijn zusje Helen toch?’ stelde ze zich voor en noemde haar naam: H. Ik kende haar zusje. Ik had een hele avond naast haar gezeten. Een mooie voormalige balletdanseres die het klassieke ballet voor de showwereld had verruild. Met een afgetraind lijf, het lichaam, de benen en de loop van een geoefende bal-

lerina. Nu reisde ze door Europa met circussen, waar ze optrad als acrobate, leeuwentemster en op olifanten gezeten door de pistes reed. Ze was toen op weg naar Berlijn en haar wereldje imponeerde mij. H. was haar zuster in Amsterdam, over wie het verhaal ging dat ze werd onderhouden door een belangrijke Amerikaanse impresario die met wereldberoemde namen uit de Amerikaanse jazzwereld door Europa toerde. Bij elk bezoek van Granz was H., zijn tijdelijke vriendin die ook met hem meereisde naar andere steden en landen. H. was ook populair in de Amsterdamse uitgaanswereld. Niet alleen was zij een van de mooiste en bestgeklede meiden daarin, maar zij kon ook zorgen voor vrijkaarten bij elk belangrijk nachtconcert. Nu ik haar had ontmoet wilde ik meteen informeren wanneer haar zuster Helen weer terugkwam. Hoewel een paar jaartjes ouder zag ik een nadere kennismaking met de avontuurlijke danseres wel zitten. Daar was voorlopig geen kans op, want het circus was nog maar net met de tournee door Duitsland begonnen. Terwijl de avond vorderde bleef ik in gesprek met H. tot sluitingstijd. Ze was getrouwd met een knaap die ik vagelijk kende en die rondhing in de kring rond Jan Vrijman, de filmer. Volgens eigen zeggen als filmregisseur, maar de functie waarin ik hem zag was voornamelijk het verzetten van lampen en sjouwen van filmblikken. Ook H. kwam bij Vrijman over de vloer, waar ze Karel Appel had ontmoet, die sindsdien – als hij in Amsterdam was – haar chic mee uit dineren nam. De doorgaans zo gierige Appel deed haar telkens mooie geloften en wilde haar meelokken naar Parijs.

Eenmaal buiten de dancing in de donkere regenachtige nacht beseftte ik dat ik nog geen slaappleaats had geregeld. Dat was geen probleem volgens haar, want ze woonde vlakbij op de Leidsegracht. Haar man was aan het filmen in het buitenland. Ik trapte in de val die zovele jongemannen in het verderf heeft gestort. Eenmaal in haar appartement zou ik de nacht doorbrengen op de bank, maar al gauw kwam de gastvrouw in doorschijnend nachthemdje zorgelijk informeren of het niet te koud was zo dicht bij het tochtige raam. De volgende ochtend bleek een klein kind in een andere kamer te hebben geslapen, dat mij verbaasd aanstaarde. H. en ik gingen een broodje eten bij een snackbar om de hoek en later de stad in. Het kind was volgens haar in de goede zorgen van de met haar bevriende buurvrouw achtergelaten. Toen wij 's avonds terugkwamen werden wij in het donker opgewacht door enkele politieagenten en een inspectrice van de Kinderbescherming. Ze waren door de buurvrouw gewaarschuwd omdat het kind hard had staan huilen aan haar deur. Niet veel later werd bedreigd H. uit de ouderlijke macht te laten zetten, wegens herhaaldelijke verwaarlozing van haar kind. Ik voelde het toen als mijn plicht haar in bescherming te nemen, verleid door bier en lichaamswarmte. Ik had haar immers in het overspel gesteund en ik kende de praktijken van de Raad van de Kinderbescherming maar al te goed. Ik begeleidde haar naar afspraken met de maatschappelijke instanties en naar advocaten, want ze wilde gaan scheiden. Geen haar op mijn hoofd dacht erover om samen met haar iets op te bouwen, een relatie met haar te onderhouden, zoals dat door de maatschappelijk werkers werd geopperd, laat staan met haar te trouwen. Ik

had net een huwelijksaanzoek van Titi, die met een kapitaal aan geld als bruidsschat was komen aanzetten, kunnen pareren en was nog helemaal niet klaar voor langdurige verhoudingen. Ik was net twintig jaar geworden en stond als minderjarige nog onder Rijksvoogdij.

H. en ik zagen elkaar vrijwel nooit. Zij hing bijna dagelijks rond in dancings en danscafés als Casablanca en de Cotton Club rond de Zeedijk. Bleef nachten weg. Tijdelijk onvindbaar. Ondanks dat ik meteen besepte dat omgaan met H. mij in de grootste moeilijkheden ging brengen, besloot ik voorlopig bij haar te blijven. Ik had mijn eigen wereld, die zich hoofdzakelijk in Parijs afspeelde. Al snel tijdens onze geforceerde verhouding, als ik er weer eens was, ontstonden irritaties gevolgd door hoogoplopende ruzies. Maar elke keer dat ik op het punt stond haar nu definitief en voorgoed te verlaten, kon zij na zo'n uit de hand lopende woordenwisseling, terwijl ik de deurklink al in de hand had, tot een zielig hoopje mens, in gierende tranen, ineensstorten, waarbij ik, zoals altijd weer, zo'n medelijden kreeg dat ik mijn plunjezak maar weer uitpakte. In werkelijkheid heeft onze relatie door de jaren heen nog geen halfjaar in dagen geduurd, verdeeld over perioden van drie dagen tot drie maanden. Maar uit vrijwel elke periode van samenzijn, hoe kort die ook duurde, ontsproot een kind. De anticonceptiepil was nog niet op de markt, condooms waren nog verboden of te duur en legale abortus alleen weggelegd voor de welgestelden en adel. Dat haar familie, met name haar moeder, zich vanaf het begin al fel tegen onze surrogaatverhouding keerde – ik was niet welkom in het ouderlijk huis – was vooral

omdat haar moeder het welzijn van haar dochter in gevaar zag komen nu zij, in plaats van met een alles betalende invloedrijke Amerikaanse impresario als suikeroom, samenhokte met een armoedzaaier. Ook haar zuster, de vroegere balletdanseres, keerde zich tegen mij als een versmadede vrouw.

160

Aan Franse kant van de Spaanse grens komen gendarmes en douaniers op de trein om papieren en koffers te inspecteren. De gendarmes passeren door het gangpad en ik ruik even een zweem van een bekende geur. De geur die mij herinnert aan washokken bij de marine, aan boord van een schip en vroeger in de tehuizen waar ik zat. En die geur – later opsnuivend in de andere wereld – kwam op mij altijd geruststellend over, kalmerend, want ik zat niet meer vast in de kazerne of op een schip, en vooral niet langer in een kindertehuis. Die geur bracht mij ook onmiddellijk terug bij jou, Loes. Die rode naar teer ruikende carbolzeep waarvan jij altijd een heel licht vleugje meedroeg als wij elkaar even tussen de middag, tussen jouw diensten door, in Hans & Grietje troffen. Altijd haastig, want je kon niet gemist worden. Ik pakte je handen vast en bracht ze aan mijn lippen. Dan rook ik, even maar, die betoverende en vertrouwde geur. Nu ben ik weer op weg naar Holland. Even terug uit Ibiza. Ik was altijd bang jou kwijt te raken en ik vrees dat het nu kan gebeuren. Want ik heb niks meer van je gehoord al die tijd. Heb jij eigenlijk mijn brieven wel gehad, mijn kaarten die ik je stuurde, de uitnodigingen van mijn tentoonstellingen. Ik stuurde ze naar het

adres dat jij mij toen gegeven hebt: naar de Munnekaai in Andijk, het adres van je ouderlijk huis. Je had mij toch ook kunnen schrijven. Iedereen op het plein wist wel dat ik op Ibiza zat. En in de zomer zat het halve Leidseplein hier. Ik begrijp wel dat anderhalf jaar wegblijven wat anders is dan een paar weken, hoogstens zes, zoals ik had afgesproken. Maar ik wist absoluut niet dat ik zo lang weg zou blijven. We gingen op reis. Op de motor, en zagen wel waar we terechtwamen. We hadden net zo goed bij het Hoofddorpplein al tegengehouden kunnen worden toen we aan onze route zijn begonnen en de benzinetank bijvulden via het rubberslangetje in een geparkeerde auto. We hadden de grens niet eens over mogen komen, want ik had geen verplichte geldige verzekeringspapieren voor de motor. Ik had ook helemaal geen bagage mee, behalve wat kleren, een primus en een pan, een wekkertje en een vriend in het zijspan. We hadden elke dag kunnen stranden en weer terug moeten keren. Maar elke kilometer bracht ons verderop naar de horizon. Eenmaal op Ibiza kon ik schilderen en kreeg ik een tentoonstelling. In de opbrengsten daarvan – voor het éérfst van mijn leven had ik veel geld verdiend – kon ik me even als een zwijn rondwentelen in rijkdom en toen was het op. Plotseling leefde ik permanent op een Spaans eiland. Ik had je een ticket voor de trein en de boot moeten sturen, maar even snel dat ik geld verdiend had, was het weer verdwenen en ik weer straatarm. Ik had het je uit moeten leggen. Dat weet ik. Ik hoop zo dat ik je gauw weer zie.

In Ibiza had ik opnieuw geprobeerd een puinhoop van gebroken harten op te bouwen. De vakantieperiode, het

toeristenseizoen was over en mijn geliefden waren allemaal weer vertrokken. Naar Zweden, Finland, Duitsland en Parijs. Ze zouden op mijn komst wachten, ik zou er zijn, dat had ik ze plechtig en geruststellend beloofd. De tranen die vloeiden voordat ze de loopplank van de boot naar Barcelona op liepen, doordrenkten de kade.

In uiterste geldnood kwam mij een spontane oplossing tegemoet. Via een Spaanse architect en mijn Duitse galeriehouder had ik een opdracht gekregen om in Oberhausen voor het theaterseizoen 1962-1963 grote decors te schilderen voor de Städtische Bühnen, het stadstheater. Ik kreeg daar een goed honorarium voor en zou op hun kosten een maand in Duitsland blijven. Om de zaken door te nemen hadden we in Amsterdam afgesproken, waar ik op de komst van regisseur en intendant zou wachten. Eenmaal in Amsterdam aangekomen sliep ik bij vrienden op de bank of in het atelier van een bevriende beeldhouwer in de Jordaan.

161

Ondanks dat ik telkens weer in hartstochtelijke verstikkend eindigende affaires verzeild raakte, bleef Loesje in mijn gedachten opduiken. Ze was onder mijn huid gekropen en ik raakte haar niet meer kwijt. Ik kon mezelf vervloeken omdat mijn gedachten naar haar afdwaalden als ik met een ander aan het vrijen was. Waar was zij nu, wat deed ze? Ik verweet mezelf dat ik in feite stapelgek op haar was. Ik droomde van haar en als ik met een gelukkig gevoel ontwaakte was ze er niet. Om het beeld te verstoren ging ik het moedwillig naar beneden halen. Wat hadden

wij nu eigenlijk samen gehad, behalve heel veel praten en een rommelige vrijpartij die nog geen halve nacht heeft geduurd. Wat was dat nou? Maar wat verlangde ik naar Loesje. Naar die prachtige, heldere, no-nonsense, eerlijke en levenslustige West-Friezin. Dat blonde haar en die azuurblauwe ogen, dat gespierde lijf, die lange benen. Ik moest haar uit mijn gedachten bannen. Eerst naar haar op zoek.

In de Lucky Star hadden de barkeepers haar al een lange tijd niet meer gezien. Die andere wel, die kwam nog steeds langs, maar Loes niet. Tot in Hans & Grietje iemand zich wist te herinneren dat ze getrouwd was. Getrouwd? Ik kon mijn oren niet geloven. De aarde zonk onder mijn voeten weg. Ik kreeg hartkloppingen, een droge keel. Mijn wereld stortte even ineen. Trouwen was *off limits*. Met wie was ze dan getrouwd? Het had in de krant gestaan. Een jaar geleden al. Aan de bar werden enigszins door drank aangetaste hersens geraadpleegd. Ze was met een toneelspeler getrouwd, een van de zonen uit een bekende artistieke familie. Ik was kwaad, boos, verdrietig, woest, voelde me verraden, in de steek gelaten. Ik besepte wel dat anderhalf jaar lang was, maar ze had toch op me kunnen wachten, kunnen schrijven, me kunnen verrassen met haar komst naar Ibiza. Ik had haar nooit achter moeten laten, maar ze had toen voor onrust in mijn hersens gezorgd en dat was ik ontvlucht. Ik was bang om mij te binden en er nog niet aan toe. Had ze wraak genomen door met een ander te gaan? Had ze zich laten versieren als represaille dat ik niet eerder naar 'huis' was gekomen? We zouden samen toch iets opbouwen? Wanhoop en teleurstelling

veranderden in kwaadheid. Dan niet. Toch kreeg ik haar niet uit mijn gedachten, hoeveel wodka ik ook dronk om het verdriet uit mijn hart te kunnen snijden. Integendeel: ik moest mezelf tegenhouden haar niet te bellen, want ik had het adres en telefoonnummer van de acteur gevonden. Ik wilde langsgaan, hem een flink pak slaag geven en Loes meesleuren.

Wat heb je me aangedaan. Loes bleef onvindbaar en ik moest door naar Duitsland.

162

Mijn vroegere en kortstondige geliefde Titi had gehoord dat ik weer in het land was. Ook zij had al jaren niets meer van mij vernomen en was achter mijn tijdelijke adres gekomen. Ze stuurde mij een telegram waarin ze haar komst aankondigde, het tijdstip dat haar trein uit Nijmegen zou arriveren, en dat ze mij een belangrijke boodschap wilde brengen. Ik schrok. Die boodschap bracht mij in verwarring. Zou Titi zwanger zijn, schoot het door mijn hoofd. Bestond dat, een verlate zwangerschap? Toen Rik, waarmee ik het atelier deelde, van haar aangekondigde komst hoorde, besloot hij meteen dat hij die middag afwezig zou zijn. Sinds de academietijd had hij een grondige hekel aan Titi. Hij had veel vrienden onder haar charmes zien sneuvelen en kon haar niet luchten of zien.

Ik had twee vrienden uit mijn korte periode aan de Arnhemse kunstacademie overgehouden, Rik en Mark, en af en toe zocht ik hen op. Ik was in Arnhem toen ik Titi voor het eerst zag. Een serene schoonheid die met wappe-

rend blonde haren, gekleed in een dun katoenen jurkje dat fladderend haar benen blootgaf, aan kwam gefietst. De vrolijkheid uitstralende verleidelijke academiestudente droeg zinnelijkheid als een sluier met zich mee. Ik was meteen onder de indruk. Zij blijktbaar ook, want tussen ons ontstond meteen stilzwijgend een broeierig contact. Titi was de verloofde van Mark. Ze waren al in ondertrouw. Titi had de bruidsjurk reeds aangepast, hun beider families, bekende zakenmensen in de Keizerstad, deelden de voorste bank – de duurste plaatsen – in de katholieke kerk en verheugden zich op de aanstaande huwelijksvoltrekking. Toen kwam ik. Toen onze relatie – ondanks door ons beiden strikt geheim gehouden, je gaat niet achter de aanstaande vrouw van een vriend aan en je gaat niet vreemd met de vriend van je aanstaande man – toch bekend werd, zaten de beide families voortaan op zondag zwijgend en nors naast elkaar op de kerkbank, werd Titi door de pastoor in kerkelijke omgeving in de ban gedaan, door haar familie verstoten en vertrok Mark met een studiebeurs alleen naar Parijs.

Toen Titi die zondagmiddag vanaf de Marnixstraat de Willemstraat in liep, doken de buurvrouwen in het raamkozijn. Daar kwam een schoonheid de Jordaan in wandelen. In een lichtgrijs wollen mantelpakje, parmantig op hoge hakken, haar blonde haar opgestoken, gracieus wuivend naar de nieuwsgierig uit het raam hangenden. Mannen floten naar haar décolleté en kregen klappen. Titi kwam nu met een zakelijk voorstel, waarmee ze mij al eerder had geconfronteerd, maar toen was ik weer vertrokken. Omdat het verbroken huwelijk een onderwerp van hoon en rod-